

tämä näkökulma tulee kyllä esille teoksessa. Taitavasta toimitustyöstä kertoo se, että suuressa osassa artikkeleita on erittäin hyvin tutkimusaiheiden konteksteja avaava johdanto, ja artikkelikokoelma-luonteestaan huolimatta teos saa näin poikkeuksellisesti myös käsikirjamaisia piirteitä.

MAX WAHLSTRÖM
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Kirjoittaja työskentelee eteläslaavilaisten kielten yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa.

Lähteet

- MIELIKÄINEN, AILA 2014: Uskon-puhdistus ja reformaatio. – *Kielikello* 2/2014. <https://www.kielikello.fi/-/uskonpuhdistus-ja-reformaatio>.
- NUORLUOTO, JUSSI 2022: *Slaavien kirjalliset traditiot ja kirjakielet. Aatehistoriallisia taustoja, kielellisiä valintoja, identiteet-tien kehityksiä* (2. uudistettu painos). *Slavica Helsingensia Supplementa* 6. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://doi.org/10.21885/9789515171306>.
- SINNEMÄKI, KAIUS – SAARIKIVI, JANNE 2019: Sacred language. Reformation, nationalism, and linguistic culture. – Kaius Sinnemäki, Anneli Portman, Jouni Tilli & Robert H. Nelson (toim.), *On the legacy of Lutheranism in Finland. Societal perspectives* s. 39–68. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://doi.org/10.21435/sfh.25>.
- WAHLSTRÖM, MAX 2015: The elusive beginnings of the Balkan Slavic case loss: two myths. – Maksim Makarcev, Irina Sedakova & Tat'jana Civ'jan (toim.), *Balkanskije čtenija 13. Balkanskij tezaurus: načalo* s. 112–114. Moskova: Institut slavjanovedenija RAN. https://inslav.ru/sites/default/files/editions/2015_balk_čtenija_13.pdf.

Kertomuksen keinoista ja konteksteista

Mikko T. Virtanen, Pirjo Hiidenmaa & Jyrki Nummi (toim.): *Kertomuksen keinoin. Tarinallisuus mediassa ja tietokirjallisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus 2020. 362 s. ISBN 978-952-345-074-5.

Kertomus on käsite, joka on lähtöisin kirjallisuudentutkimuksesta. Kertomuksen tutkimuksen juuret ovat itse käsitteen tapaan kirjallisuustieteestä ponnistavassa narratologiassa, mutta kertomuksen tutkimusta on merkittävästi kehitetty myös sosiolingvistiikan alalla (Hatavara 2013: 164). Viimeistään 1990-luvulta eteenpäin kertomusentutkimus on laajenta-

nut tutkimuskohdettaan kaunokirjallisuudesta esimerkiksi haastatteluaineistoihin, potilas- ja oikeussalikertomuksiin sekä lukuisiin muihin arkielämän teksteihin. Myös kertomuksen käsitteen käyttö on sittemmin levittäytynyt ensin muihin ihmistieteisiin ja viimeisimpänä markkinoinnin ja journalismin kieleen ja käytänteisiin. Kuten yksi *Kertomuksen keinoin*-teoksen toimittajista Mikko T. Virtanen jo johdannon avaussanoissa (s. 7) toteaa: ”Kertomusten läsnäoloa 2000-luvun julkisessa viestinnässä voi liioittelematta luonnehtia läpitunkevaksi – elämme kertomusten keskellä.”

Kertomuksen keinoin on kertomuksen moninaista roolia tietokirjallisuudessa ja journalistisissa teksteissä ansiokkaasti kartoittava kokoomateos, jonka juurten todetaan johdannossa olevan Helsingin Sanomien Säätiön rahoittamassa Tiedonkerronta-hankkeessa ja sen vuonna 2017 järjestämässä seminaarissa. Kokoelman kirjoittajat ovat kokeneita kielen-, kirjallisuuden ja median tutkijoita ja tieteellisen tekstin kirjoittajia. *Kertomuksen keinoin* kokoaaakin yhteen näiden alojen leikkauspisteitä tarinallisuuden viitekehysessä.

Teos on vastaanotettu kertomuksia tutkivalla ja niistä muuten kiinnostuneella kentällä hyvin, ja siitä on julkaistu lukuisia arvioita niin tieteellisissä kuin kirjallisuuslehdissäkin (esim. Anttila 2020; Mehr 2020; Setälä 2020). Kiinnostunut vastaanotto kertoo paitsi aiheen ajankohtaisuudesta myös siitä, että edeltää näitä teemoja kokoavalle teokselle ei suomenkielisistä julkaisuista löydy. Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo myös se, että kokoomateoksen ilmestymisen jälkeen median ja tarinallisuuden suhteesta on julkaistu tutkimusta laajemminkin (ks. esim. Mäkelä, Björninen, Hämäläinen, Karttunen, Nurminen, Rapolo & Rantanen toim. 2020; Mäkelä & Meretoja toim. 2022).

Rakenne ja sisältö

Artikkelikokoelma on jaettu neljään osioon: ”Tietokirja kertovan kirjallisuuden kentällä”, ”Tiedettä popularisoiva tietokirjallisuus”, ”Muu tietokirjallisuus” ja ”Journalismi”. Nämä kategoriat etenevät yleisestä erityiseen avaten ensin tietokirjan roolia ja paikkoja laajemmalla kirjallisuuden kentällä ja edeten sitten tarkemmin rajattuihin lajeihin ja esimerkkeihin.

Johdantoluvussa Mikko T. Virtanen esittelee kirjan kokonaisuuden ohella kertomuksen käsitteen ja määrittelee sen suhdetta toteen sekä erilaisiin esiintymiskonteksteihin. Teoksen hyödyntämä ker-

tomuksen löyhä käsitteenmäärittely esimerkkien kautta on valintana varsin pragmaattinen sekä monitieteistä näkökulmaa kokoava ja tukeva.

Kirjan ensimmäisessä osiossa käsitellään tietokirjaa suhteessa kertovaan kirjallisuuteen. Pirjo Hiidenmaa ja Sanna Nyqvist pohtivat artikkeleissaan tietokirjan suhdetta kaunokirjallisuuteen sekä näiden kahden yhdistämiseen liittyviä mahdollisia ongelmia esimerkiksi tekijänoikeudellisesta näkökulmasta. Toinen osio keskittyy tiedettä yleistajuistavaan tietokirjallisuuteen. Se koostuu kolmesta artikkelista, joissa Virtanen, Henri Sotkangas ja Elina Vitikka kukin analysoivat tietokirjallisuuden kerronnan keinoja, kertomustyyppensä sekä tekijän identiteettiä suhteessa kerronnan persoonaan.

Kolmas osio tuo Ilona Lindhin, Anna Hollstenin, Jyrki Nummen ja Päivi Kiviston artikkeleissa mukaan keskusteluun muita kertovan tietokirjallisuuden lajeja: matka- ja surukertomuksia, historiankirjoitusta sekä viime vuosina autofiktio käsitteen kautta paljon keskustelussa olleita omaelämäkertoja. Neljäs ja viimeinen osio keskittyy journalististen tekstien kerronnallisuuteen. Maria Mäkelä ja Laura Karttunen kirjoittavat mallitarinoista ja kertomusten kokemuksellisuudesta, ja Ralf Kauranen ja Olli Löytty puolestaan erittelevät journalistisen sarjakuvan keinoja.

Artikkelikokoelma käy toisin sanoen läpi laajan kirjon tarinallisuuden, median ja tietokirjallisuuden leikkauspisteitä. Vähemmälle huomiolle kuitenkin jää se, miten näissä leikkauspisteissä syntyneitä tekstejä ja teoksia edelleen käytetään ja hyödynnetään uusissa konteksteissa – tai miten ne syntyvät. Kuten Virtanen johdannon lopussa toteaa, ovat käsitellyt tekstilajit ja teokset luonteeltaan monitekijäisiä (s. 19). Tämä alue avaa uusia kysymyksiä myös liittyen teoksessa useammasta näkökulmasta käsiteltyyn etiikkaan, minkä Virtanen niin ikään nostaa esiin.

Kerronnan mediaalisuudesta

Huomiota muuten monipuolisessa teoksessa kiinnittää se, miten vähäinen rooli kerronnan mediaalisuuden analyysillä teoksessa on sen ilmestymisen jälkeen julkaistuun samaa aihepiiriä tai kertomusteoriaa yleisemmin käsittelevään tutkimukseen nähden. Arvioitavan teoksen artikkelit tunnistavat, määrittelevät ja analysoivat runsaasti ja tarkkanäköisesti erilaisia kertomustyyppisiä, mutta eivät ota merkittävässä määrin kantaa siihen, miten kerronnan alustat – esimerkiksi painetut kirjaesineet, lukuaikapalvelujen kautta kulutetut äänikirjat tai sosiaalisen median ympäristöt – vaikuttavat kertomukseen ja sen keinoihin sekä näiden tulkintaan. Aiheita sivutaan lähinnä Mäkelän ja Karttusen mallitarinoita käsittelevässä artikkelissa sekä Kaurasen ja Löytyn analyysissä, jossa tarkastellaan sarjakuvakerronnan tapoja tuoda digitaaliset sisällöt osaksi tarinaa.

Mediaalisuutta käsittelee oikeastaan ainoastaan Nyqvist, joka pohtii artikkelissaan kauno- ja tietokirjallisuuden suhdetta esimerkiksi sitaattikäytäntöjen ja tekijänoikeuden valossa. Taustalla näissä pohdintoissa on arvatenkin hänen yhdessä Outi Ojan kanssa kirjoittamansa ansiokas teos *Kirjalliset väärennökset* (2018). Mediaalisuuteen liittyen Nyqvist kommentoi artikkelissaan äänikirjaformaatin suhdetta sitaattien merkintään ja yhtäältä äänikirjaformaatin ja toisaalta kaunokirjallisen muodon kirjallisuudelle asettamia haasteita: ”Äänikirjoissa lainausmerkkejä on mahdotonta ilmoittaa kuulijalle ja lähdeluettelot jätetään kaunokirjoissa säännönmukaisesti lukematta” (s. 74). Ensimmäinen huomio pitää eittämättä paikkansa, mutta toinen on esitettyä monitahoisempi.

Viime vuosina myös suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa on ilmestynyt yhä enemmän teoksia, jotka listaavat joko aluksi tai loppuun runsaastikin erilaisia hyödyntämiään lähteitä (Piippo 2020).

Tämä kaunokirjallinen keino on peräisin kokeellisen kirjallisuuden keinovarrannosta, ja tässä käyttöyhteydessä lähdeluetteleja on usein myös muokattu esimerkiksi lisäämällä fiktiivisiä lähteitä tai muuntelemalla olemassa olevia. Tällainen poetiikka ohjaa lukijaa lukemaan lähteitä ennemmin osana teosta kuin sen erillisenä paratekstuaalisena liitteenä. Keino on saanut suosiota jo siinä määrin, että uskallan arvella nykylukijan kiinnittävän huomiota myös tallaisiin seikkoihin aiempaa enemmän.

Lopuksi

Kertomuksen keinoin on huolellisesti toimitettu ja moniääninen mutta otteeltaan kuitenkin kyllin yhtenäinen teos, joka tarjoaa välineitä monenlaiseen kertovien tekstien parissa työskentelyyn. Varmimmin se tulee löytämään lukijakuntansa kertomusentutkimuksen, tietokirjallisuuden ja journalismin risteyskohdissa työskentelevien tutkijoiden, opettajien ja opinäytetöiden tekijöiden keskuudesta. Sujuvasti kirjoitettu ja siten lukijaystävällinen teos on kuitenkin nähdäkseni kiinnostavaa luettavaa kenelle tahansa tarinallisten tekstilajien kuluttajille, miksei tuottajillekin.

Teoksen monitieteisyys näkyy paitsi kertomuksen käsitteen joustavassa käytössä myös positiivisella tavalla aiheiden asiantuntevassa ja ajankohtaisessa käsittelytavassa. Ajankohtaisuuden tuntu lieene seurausta myös siitä, että useat teoksen artikkelit pohjaavat julkaisuaikana käynnissä olleisiin tai hiljan päättyneisiin laajempiin tutkimushankkeisiin.

Kertomuksen keinoin on toimiva pohjateos tarinallisuuden, tietokirjallisuuden ja journalististen tekstien suhteisiin tutustumiseen. On myös kiinnostava seurata, missä määrin nyt vähäisemmälle huomiolle jääneet mediaalisuuden kysymykset nousevat esiin tulevassa samaa aihepiiriä käsittelevässä tutkimuksessa ja analyyseissa.

LAURA PIIPPO
laura.piippo@tuni.fi

Kirjoittaja on kirjallisuustieteen postdoc-tutkija Narrare-tutkimuskeskuksessa Tampereen yliopistossa sekä kirjallisuuden dosentti Jyväskylän yliopistossa.

Lähteet

ANTILA, HELI 2020: Tarinallisuus taipuu tiedetekstiinkin. – *Aikuiskasvatus* 40 (2) s. 160–161. <https://doi.org/10.33336/aik.95461>.

HATAVARA, MARI 2013: Making sense in autobiography. – Mari Hatavara, Lars-Christer Hydén & Matti Hyvärinen (toim.), *Travelling concepts of narrative* s. 163–178. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

MEHR, MARISSA 2020: Kauan kaivattu teos tarinallisuudesta. – *Särö* 22.8.2020. <https://verkkosaro.sarolehti.net/kauan-kaivattu-teos-tarinallisuudesta/> (29.9.2022).

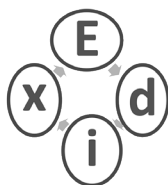
MÄKELÄ, MARIA – BJÖRNINEN, SAMULI – HÄMÄLÄINEN, VILLE – KARTTUNEN, LAURA – NURMINEN, MATIAS – RAIPOLA, JUHA – RANTANEN, TYTTI (toim.) 2020: *Kertomuksen vaarat. Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Tampere: Vastapaino.

MÄKELÄ, MARIA – MERETOJA, HANNA (toim.) 2022: *Critical Approaches to the storytelling boom*. – *Poetics Today* 43 (2).

NYQVIST, SANNA – OJA, OUTI 2018: *Kirjalliset väärennökset. Huijauksia, plagiaatteja ja luovia lainauksia*. Helsinki: Gaudeamus.

PIIPPO, LAURA 2020: O kävi täällä. – *Nuori Voima* 3–4/2020 s. 74–75. <https://nuorivoima.fi/lue/arvio/o-kavi-taalla> (29.9.2022).

SETÄLÄ, PÄIVI 2020: Kertomusten keskellä. – *Kiiltomato* 13.8.2020. <https://kiiltomato.net/critic/kertomuksen-keinoin/> (29.9.2022).

Uusi kielitieteen oppikirja (2022)

Fred Karlsson:

Kielitieteen perusta

Kustantaja: Ab Edix Oy

Esittely: www.edix.fi